

KIND

KAROLINSKA INSTITUTET
CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS

**Karolinska
Institutet**

Allt beror inte på funktionsnedsättningen

- viktigt att känna igen tecken på sjukdom
och kunna kommunicera kring symptom

Tatja Hirvikoski

Docent, neuropsykolog

KIND, Karolinska Institutet

FoUU-chef, Habilitering & Hälsa, Region Stockholm

Fysisk och psykisk ohälsa hos autistiska individer med intellektuell funktionsnedsättning

BJPsych | The British Journal of Psychiatry (2019)
208, 232-238. doi: 10.1192/bjp.bp.114.160192

Premature mortality in autism spectrum disorder

Tatja Hirvikoski, Ellenor Mittendorfer-Rutz, Marcus Boman, Henrik Larsson, Paul Lichtenstein and Sven Bölte

Background
Mortality has been suggested to be increased in autism spectrum disorder (ASD).
Aims
To examine both all-cause and cause-specific mortality in ASD, as well as investigate moderating role of gender and intellectual ability.
Method
Odds ratios (ORs) were calculated for a population-based cohort of ASD probands (n = 27 122, diagnosed and 2009) compared with gender-, age- and residence-matched controls (n = 2 672 183).
Results
During the observed period, 24 358 (0.91%)

general population died, whereas the corresponding figure for individuals with ASD was 706 (2.60%, OR = 2.54, 95% CI 2.38-2.74). Cause-specific analyses showed elevated mortality in ASD for almost all analysed diagnostic categories. Mortality and patterns for cause-specific mortality were partly moderated by gender and specific intellectual ability.

JAMA Network | **Open**

Original Investigation | Pediatrics
Association of Intellectual Disability With All-Cause and Cause-Specific Mortality in Sweden
Tatja Hirvikoski, PhD; Marcus Boman, MSc; Magnus Tideman, PhD; Paul Lichtenstein, PhD; Agnieszka Butwicki, MD, PhD

Psychological Medicine
cambridge.org/psm

Individual risk and familial liability for suicide attempt and suicide in autism: a population-based study

Original Article
Cite this article: Hirvikoski T, Boman M, Chen Q, Mittendorfer-Rutz E, Bölte S, Larsson H (2019) Individual risk and familial liability for suicide attempt and suicide in autism: a population-based study. *Psychological Medicine*, 49, 1-10. doi:10.1017/S0033291719000000

T. Hirvikoski^{1,2,3}, M. Boman⁴, Q. Chen⁴, B. M. D'Onofrio^{4,5}, E. Mittendorfer-Rutz⁶, P. Lichtenstein⁴, S. Bölte^{1,3,7} and H. Larsson^{4,8}

- Svenska nationella register ger en unik möjlighet att studera hälsa och ohälsa – samtidigt som individens integritet garanteras
- Viktig med kompetens inom *alla utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar*, för att studera autism+IF i kombination

Individer med autism och IF: vanligare med ohälsa jämfört med andra

- Lever upp till två decennier kortare liv än personer i den generella populationen
- Dör av behandlingsbara somatiska sjukdomar
  - sjukvårdens tillgänglighet?
  - sjukdomar upptäcks för sent eller inte alls?
- Ungefär dubbelt så hög risk för psykisk ohälsa och suicidala beteenden
  - dessutom stort mörkertal?

Diagnostisk överskuggning (eng. *diagnostic overshadowing*)

- När professionella tolkar ”allt” utifrån personens funktionsnedsättning, t.ex.
  - personens egenrapporterade symptom avfärdas (tolkas som en del av funktionsnedsättningen)
  - ändringar i beteenden, beteendeutmaningar etc ses direkt som en del av funktionsnedsättningen, och inte t.ex. som uttryck för smärta
  - gäller även psykisk ohälsa, t.ex. depression som kan uttryckas som irritabilitet
  - läkemedelsbiverkningar (t.ex. katatona symptom, trötthet) avfärdas som en del av funktionsnedsättningen
- Risk för uteblivna eller fel insatser och vård
- Inte frågan om illvilja – det handlar om kompetens!
  - Kräver kompetens att identifiera somatisk och psykisk ohälsa hos individer med kommunikationssvårigheter

”Symptoms and signs” – båda är viktiga inom LSS-boenden!

- Egenrapporterade symptom *och* observerbara tecken på sjukdom
- **Egenrapporterade symptom**
  - Viktigt med kompetens i anpassad kommunikation och kommunikationshjälpmedel
- **Observerbara sjukdomstecken**
  - Viktigt med basal medicins kompetens, utöver omsorgskompetens
  - Grundutbildning inom vård- och omsorg!

Foto: Olesia Bilkei/Shutterstock.com

(Socialstyrelsen, 2021, *Kompetens i LSS boenden*)

Hur kan vi göra bättre?

- Kompetenshöjning och jämnare kompetens
  - Både när det gäller kommunikation av symptom och att identifiera sjukdomstecken
- Hälsokontroller: dokumenterat "baslinje" (s.k. habitualtillstånd), och uppföljning över tid
  - Inkl uppföljning av läkemedelsbehandling
  - Inkl psykisk hälsa
- Tydligt uppdrag så delar av primärvården kan specialisera sig på funktionsnedsättning (brett!)
  - Samverkan boende-primärvård
- Samordning av hälso-, LSS- och utbildningsregister för bra täckning i registerforskning
- Öka delaktighet för personer med autism+IF och deras anhöriga i vård- och omsorgsplanering, och i forskning

Foto: IStock

KIND

CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Centrum för psykiatrforskning

Karolinska
Institutet

Region Stockholm

Habitering & Hälsa
REGION STOCKHOLM

Karolinska
Institutet

Tack för din uppmärksamhet – och tack till de
som möjliggjort forskning om autism+IF

Stiftelsen
Sävstaholm

Stiftelsen
Promobilia

FORTE:

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

Stiftelsen Sunnerdahls
Handikappfond

Stiftelsen Bror Gadelius minnesfond

ALLMÄNNA
ARVSFONDEN

Jerringfonden

Sällskapet Barnavård

L.J. Boëthius stiftelse

Stiftelsen Frimurare Barnhuset i Stockholm

Socialstyrelsen

Sveriges
Kommuner
och Regioner

24/05/2022

KIND_Hirvikoski